

УДК 631.1.342:631.526.3:351.777.6

Москалець В.І.,

ДП «Дослідне господарство Носівської селекційно-дослідної станції Чернігівського ІАПВ НААНУ»

Москалець Т.З., Москалець В.В.

Білоцерківський національний аграрний університет

АГРОБІОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЕКОТИПУ *TRITICUM AESTIVUM L.* ЗОРЯНА НОСІВСЬКА

Селекційне шліфування *Triticum aestivum L.* дозволило вести високопродуктивні сорти, які впродовж десятків років задовольняють виробника. Однак їх генетичний потенціал господарсько-цінних ознак має межі. Складно поєднувати в рамках одного сорту такі ознаки як резистентність до аномалій екологічних факторів, висока урожайність та якість зерна. Використання віддалених еколого-географічних груп пшениць як вихідного матеріалу для підбору батьківських форм є основою для одержання пластичних за показниками адаптивності та урожайності й якості зерна (Лукьяненко П.П., 1973; Тимофеев В.Б., 1996). Отже, пошук шляхів підвищення загальної та специфічної екологічної адаптивності пшениці за рахунок селекційного компонування генотипів із високою потенційною продуктивністю та резистентністю до несприятливих факторів навколишнього природного середовища є актуальною.

На початку 90-х із гібридної комбінації [(Обрій x Maris Hunstman) x Maris Hunstman] було відібрано константну лінію Зоряна, вихідним матеріалом для створення якої слугували такі зразки пшениці як: Обрій (СГІ, Одеса) і Maris Hunstman (Великобританія). Під час Державного сортового випробування, впродовж 2 років, Зоряна трималася як одна з кращих, а за результатами 1997 р. зареєстрована не була, у зв'язку з незадовільними показниками зимостійкості за цей рік. В 1998 р. на посівах Зоряної було відібрано популяцію, яка відрізнялася від загальної лише високими показниками регенераційної

здатності до несприятливих умов зими та літа. Відібраний еко-тип пшениці було названо як Зоряна Носівська й залучено до селекційно-господарських цілей. Це гексаплоїд, різновидність – *erytrospermum*, тип розвитку – озимий. Колос остистий білий, не опушений, веретеноподібний, довжиною 9–11 см. Колоскова луска яйцеподібної форми, довжиною 7–9 мм, шириною – 4 мм, нервація виражена чітко. Кіль добре видно за всією довжиною луски, його зубець тонкий, гострий, прямий, середньої довжини. Плече колоскової луски вузьке, пряме, дещо навкіс у нижній частині колоса. Остюки білі, розходяться в боки. Листки широкі, зокрема прапорцевий, темно-зеленого кольору, мають як і стебло восковий наліт. Висота рослин 85–105 см. Стебло міцне, неламке, стійке до вилягання. Зерно середнє та середньодрібнє, яйцеподібної форми з великою горбинкою, червоне, боріздка неширока, чубок розвинутий добре. Маса 1000 зерен 47,5–57,0 г). На стаціонарних ділянках дослідного поля ННДЦ Білоцерківського НАУ, впродовж 2007–2010 рр., розміщення Зоряної Носівської після зайнятого пару сприяло формуванню урожайності зерна в кількості 5,4 т/га, яку забезпечували високі показники продуктивності колоса – маса зерен з колоса (2,7 г), маса 1000 зерен (55 г), натура зерна (783–790 г/л), при цьому якість зерна також була на належному рівні (32–36% клейковини, 14–17% білка). Паралельно дослідженням проведеним на ННДЦ БНАУ, проводилися дослідження й в агроecosистемах інших регіонів. В Лебединському районі, що на Сумщині, Зоряна Носівська, розміщена по зайнятому парі забезпечила урожайність зерна в кількості 6,4 т/га, порівняно з 4,1 т/га, одержаної після непарового попередника. Варто відмітити, що за показниками урожайності зерна Зоряна Носівська поступалася кращим сортам Смуглянка, Зерноградка 8 на 7,5 і 14,5%, але конкурувала за показниками якості зерна, у разі цього скловидність була на 19 і 11%, вміст білка на 1,5 і 1,3 та клейковини на 2,4 і 1,8% вище. На стаціонарних ділянках Носівської СДС, що на Чернігівщині, Зоряна Носівська, розміщена по зайнятому пару в середньому

за 2002–2005 рр. забезпечувала урожайність зерна 4,5 т/га, а в середньому за 2007–2009 рр. – 5,0 т/га, при цьому сорт Миронівська 61 забезпечувала урожайність зерна 3,8 т/га та 4,6 т/га, відповідно. В агроecosystemі Коростенського району, що на Житомирщині за вище згаданих умов, (в середньому за 2006–2008 рр.) новий екотип забезпечував урожайність зерна 3,0 т/га, по непаровому попереднику 2,2 т/га. Перевага зайнятого пару порівняно з непаровими попередниками пшениці м'якої озимої пояснюється тим, що в першому випадку створюються більш сприятливі умови зволоження та живлення рослин, ніж у другому. Завдяки цьому рослини раніше формують сходи, які добре розвиваються з осені та перезимовують, формують високий та якісний урожай зерна.

Отже, екотип пшениці м'якої озимої Зоряна Носівська наділений комплексом господарсько-цінних ознак і може використовуватись як сорт на насінницькі та товарні цілі, так і у якості вихідного матеріалу під час створення бажаної моделі селекціонером.

